

محراب

ادبیاتی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعه

شیمدیک آید بر نشر اولنور

مضامین

- تربیه مصاحبه‌ری . کلیدهای آینه‌ها بوسف ضیا ۴۸۵
- « یونس اسره » و « عاشق یونسک غیرمطبوع اشعاری » جمیل رافت ۴۹۵
- تصوفک استناد ابتدایی یکی اساس حقیقه بر ایضاح رشید ۵۰۰
- بوگونکی تورکمنلر و تورکمن یوردی نورکستانی رافت ۵۱۱
- آمونوقال ایدی نه « آفریقا سرگذشتلرندن » جامی ۵۱۷
- و آنادولوتاریخده دینی روحیات مشاهدملری « و بوراق بابا ، کیکی بابا » علمی ضیا ۵۲۷
- کتابخانه لوده اصلاحات مناسبتله همدان ۵۳۷
- تاریخ مدنیتده کتابخانه لره ۱ طاهر صبری ۵۵۰
- « شیخ سروردی » و « حادثه قلی » بوسف ضیا ۵۶۷

حیات و حقیقت : ملیحه نوری — بهار و شفا : سنجیه جمال اورده نوس — قطعه : سنیا
رفاعی — غروب و قی : صبریه صالح — اسکی شرق کیمجملری ، شرف کاظم — صوک بهار :
نزامت صبری — بنیم بایرام : نجات رشدی ۵۵۷

یکی آیه بر نظر : السیمات فاکولتسی ، آنادولی مجموعه سی ، آذربایجان استقلال .

شهرزاده باشی : اوقاف مطبعه سی

شیخ سهروردی

(کچن نسخہ دن مابعد)

شمس الدین شہر زوری شیخی شوصوتہ تصویر ایتہکدہ در : او عصر لک یتشدیردیکی
 اویله تک بر آدمدرکہ علوم ذوقیہ و فلسفہ حسیہ بی نفسندہ جمع ایتشدیر . اوت اونک
 علوم و فلسفہ ذوقیہ کی موقع بلندی آنجق او عالم پرواز ایدہ بیانلر شہود و ادراک ایدرلر .
 بونلر اللہ یولہ سلوک ایدوبدہ متوالی افکار و متالی مجاہداتی کندینہ خوش کورور
 و شوعالم ظلمانی ایله اشتغالی بر طرفہ آتارق علو ہمتی ایله روحانی عالمک بیشندہ قوشارلر
 و بردر جہیہ یوکسہ لیرلر کہ اورادہ مجرد اولان معنارہ سریع و خریص بر کیدیشلہ ، پردہ لری
 بیرتارق ، واصل اولورلر . گندی اوزلرینی بیلیمک مظفریتنی احراز و عقیلہ رب متعال
 حضرتلرینہ نظر ایتک شرفی اکتساب ایدرلر آنجق بویله کیمسہ لردرکہ شیخک کلامی
 حضورندہ کمال حرمتلہ توقف ایتک صلاحیتہ مالکدرلر . و او زمان شیخک مکاشفات
 ربانیہ دن بر آیت و مشاہدات روحانیہ دن نہایت اولدیغنی و اونک غورینہ پک آز کیمسہ لک
 واصل ، مدح و ثنائسہ آنجق علمدہ راسخ اولانلر نائل اولدیغنی آکلہرلر اونک
 سوزینی آکلہمق اسرارینہ واقف اولمق ، او یولہ کیمہین و اونک اخلاق و عاداتنہ تابع
 اولمایانلر ایچون جدا مشکلدر . زیرا او ، فلسفہ سنی اصول کشفیہ و علوم ذوقیہ اوزرینہ
 بناء ایتشدیر . اصولی قوتلندیرمہینلر فروغنی بیلہ منزل ، دنیا و آخرتدن تجرد ایتہینلربونی
 طانامازلر اونک سوزلرینی آکلامق ، کتابلرینی و رموزاتی حل ایتک معرفت نفسہ
 متوقفدر حالو کہ علما و حکمانک چوغنک بوندن خبری یوقدر . اوت بو حقایقہ واقف
 بر طاقم نوادر وارد فقط بونلر ہر عصر دہ بر دانہ بولونور . بن چوق زمانلر سفرہ
 سیاحتہ چیقہم بر چوق مشکلات اختیار ایتدہم بویوک خبری چوق آرادہم ، چوق صوردم ،
 مع الاسف نفسندن خبری اولان بر کیمسہ بولامادم ارتق بونک فوقندہ کی عوالم مجر دہ دن
 خبری اولان نردہ

بوندن دولاییدرکہ اونک سوزلرینی آکلامقدن عاجز قالدیلر و شیخہ طعن ایتدیلر
 حق بکا معاصر و ہر کس عنندنہ فضیات و تدبیری مشہور قیلے و فلردن بر چوغنی اونک

فلسفه سنک طرفیه [۱] اولدیغنی ظن ایتدیلر.
حیرت!... حدسی و کشفی اصول و ذوقی
قواعد اوزرینه مؤسس اولان بو فلسفه نك
طرفیه اولماسندن ایسه اونلرك وهمی اصوللره
وخیالی مبدألره مستند اولان فلسفه لرینك
كلخان فلسفه سی، سوقاق و كوبره لك فلسفه سی
اولماسی داها یاقیشیق آلیر.

اونلر شیخك كلامندن جاهل اولدقلری
جهتله معذوردرلر. شیخك كلامنی آكلامقده کی
كوجلکی ایسه بر آز اول بیان ایتشدم.
بن كنجلكمك ایلک زمانلرنده سهروردی به
التفات ایتمهك خصوصنده بونلره موافقت
ایدیوردم بالآخره «تجرّد» محبتی بكا غلبه
ایتدی و سكوکه باشلادم، عنایت حق ایله نفسی
یلمك میسر اولدی و شیخك كلامنی حل
ایتمكه باشلادم و آز زمانده اسرارینه واقف
اولدم.

صوكر اونی طعن و تشنیع ایدن و مذهبی
رد و انكار ایدن کیمسه لره شویله بر چشم
حقیقت و انصاف ایله باقدم و كوردم كه اونلرك
بو بورلندكلی معهود فلسفه كاملاً بوش
و چوروك بر آلائی سوپرونتودر بونلرك احراز
ایتدكلی مظفریت، تلف اولمقدن عبارت...

[۱] طرفیه كلمه سنك استعمالزده مقابلی یوقدر.
«آتماسیون» دیدیکمز عندی وهوائی فکرلر
وسوزلردیمكدر آتماسیون كلمه سنی قوللانمقدن ایسه
طرفیه كلمه سنی قوللانقی داها موافقدر.

بسم بایرامم

- قرده شم شرفه -

هرکس حسرت چکر، ایچی یاناراق،
اوزاقده قالیرسه ئوز وطنندن.
دوغوب بو بودیکی یری آتاراق،
غربت ایللرنده بیقار جانندن.

برچو جوق دائما کوز یاشی دوکر
غیب ایدینوه ریرسه آتاجغنی.
اوکسوز حیاتنك اوستونه چوکر.
بر یوکی چکیلمز کدر بیغینی.

بن ایشته اونلردن، بو بایرام کونی،
دما کدرلیم. دما غریم.
چونکه اضطرارک اک بو یوکنی
چیرپینه چیرپینه طاشیور قلم.

یوزومه باقنلر دردیمی اوقور،
بر کیزی یارام وار، بر آل ده شیور.
نملی کوزلرمك دوشدی چوقور
کیتدجه چورویوبده دهرینه شیور.

سهومن سه و دیکندن اکر اوزاقسه،
حیاتی بر انکین یاسه بورونور.
زده دولاشسه، زهیه باقسه
دنیا کوزلرینه زندان کورونور.

وجودم بو هجران ده نیلن آغه
برقیریق دال کبی، دوشدی؛ صولاجق.
نه کون قاووشورسام قازا طور اغه،
بكا اصل او کون بایرام اولاجق.
«۳۴۰ - شکر بایرامی»

بسمت رشیدی

بونلر اوزینی بیراقوب قابوق ایله ، دانه یرینه صامان ایله قناعت ایتدیلر تحصیل ایتدکلی
بتون شیلرک خلاصه سی جسمی و جسمک بعض اعراضی و نهایت وجودک بعض عوارضی
بیلیمکنن عبارتدر بونده ده برچوق خطالری وار چونکه جسمک هنوز نه اولدیغنی بردورلو
آ کلاسه مادیلر .

بن ، شیخ قتل ایدلیدی کوندن بو کونه قدر اونک کلامی آ کلامش ویاخود اونک
مراومه نائل اولمش برکیمسه کورمدم (طبیعی کندی بو حکمدن مستنادر چونکه یوقاریده
کندیسنک آ کلا دیغنی سویلمشدی دیگر بر یرده ده هر عصرده بر کیشی کلدیکشی وشیخی
متعاقب عصری کندیسی تمیل ایتدیکنی ایما ایتک ایسته مشدی .) حکمانک رمز ایتدکاری
وانیماک اشارت بیوردقلری علوم مقدسه الهیه نی ، اسرار عظیمه ربانیه نی پو آدم آ کلا دی
وگندندن اول کیمسه نک کچه مدیکی وگندندن صو کرا اللهم دیله دیکندن ماعدا (بوده
یوقاریکی سوزیمی تأیید ایدن ایمادر .) هیچ کیمسه نک یتیشه میه جکی حقیقتلری « حکمت
الاشراق » نامنده کی عظیم کتابنده قوتلی تعیرلرله تثیت و تأیید ایلدی بوندن دولاییدر که
« مؤبد بالملکوت » لقبی احراز ایتمشدر . بو کتابی حق معرفتله آنجق « صدیق » اولانلر
بیایر . فلسفه ذوقیه ده اولدیغنی قدر ، علوم و فلسفه بحشیه ده ده یدطولاسی واردی شیخ بو
علملرک تمللرینی تحکیم وارکانی تقویه ایتمشدر . طائلی ، وجیز عبارتله لرله لطیف و سالم معنالر
افاده ایتمش و مباحث علمیه نی او صورتله محکمیشدر مشدر که اونلرک اوتیه سی بولنور شی
دکدر . باخصوص مشارع و مطارحات نامیه معروف کتابنده متقدمین و متأخرینک بخلرینی
بسط و تمهید ایدیور مشائیه نک مذهب لرنده کی اصللری چوروتیدیور و قدیم فیلسوفلرک
اعتقادلرینی ترصین ایدیور . کتابده کی بخلرک چونغی و مشائیه یه قارشى اجرا ایتدیکی هجوملر ،
سواللر اعتراضلر هپ کندی ذهنتک تصرفاتندن و خزینه علمندندر . بو ، اونک قنون
بحشیه و علوم رسمیه ده کی قوتی کوسترمک انجون کافیدر . شایان دقدر که فلسفه نک شوبیان
ایدیلن قسملرندن هرا یکسینی احاطه ایتک خصوصنده شیخه میسر اولان نعمت ؛ اولیا ،
علما و فلاسفه دن هیچ برینه نصیب اولما مشدر . بازید ، خلاج و سائره کی بغضیلرینه کشف
قدرتی میسر اولدی فقط بونلر فلسفه بحشیه یه نظر ایتدیلر . بحث و استدلال طریقته ایسه
ذوق و سلوک اولمق سزن وجوده « حقیقه دیمک ایستور » مطابق اولاجق صورتده صحتله
قاورانا ماز . مجرد بحث و نظر طریقته عمرینی وقف ایدن بتون فیلسوفلر عقیده لرنده
خطاده درلر . اگر سن فلسفه نک حقیقتی ایسته یورسه ک و بوکا استعدادک وارسه خلوصی

اللهه ربط ایت وییلان کوملکندن صیریلدینی کبی سن ده دنیادن صیریل ! بوضورتله مظهر اولمغه یاقینلا شیرسیک

مشار الیه شافعی المذهب ایدی . فقهده ، حدیثده ، اصولده اختصاصی واردی غایت ذکی ایدی . موثوق بر منبعدن او کړندم که شیخه فخرالدین رازی حقنده صورولمش و شیخ جوابنده ذهنی مدحه لایق دکدر جوانی ویرمش فخرالدین رازی یهده شیخ شهابالدین حقنده صورولمش او ایسه جوابنده اونک ذهنی ذکا و فطانت صاحبور جوانی ویرمشدر . شوکاده مطلع اولدم که شیخه - بن می افضلک یوقسیه ابوعلی سینامی افضلدر دییه صورولمش . اوده جوابنده علوم بحیثیهده شیخ ابن سینا ایله بن یامساوی یز . یاخود بن اوندن داها بیوک اولاجم فقط علوم کشفیه و ذوقیهده بن اوندن چوق فضاهیم دیمشدر . اکر شیخک کراماتندن بنم مطلع اولدقلریمی ، هپسینی بوراده ذکر ایده جک اولورسم سوز اوزار . عقلتده اولان بعض جاهلر ایسه مشار الیهک کراماتی تکذیب ایدیورلر . »

ایشته شهرزورینک ، شیخ سهروردی بی تصویر ایدن سوزلری بونلردر . بو سوزلر تماماً خطابی اولقله برابر چوق صمیمی در . و شیخ حقنده بوقناعی بسله یئرلر پک چوقدر آنجق بونلرک بر مهارتی وار که شیخی ایجه تقدیر ویا تدقیق ایتک ایچون اونک درجه سنه یوکسلمکی ، شهود وسلوک صاحبی اولقی شرط قوشمالریدر .

شوحالده تنقیده قالدیشانلره جواب ویرمک پک قولایدر . سن شو عالم ظلمانیدن اُتکنی تمیزله یه مه مشسک کوزلرندن پرده بی بیرتوبده حقیقت پنجره سندن باشنی صوقامام مشسک سن اویانیق ایکن اویویورسک دییه رک ایشک ایچندن صیریلیرلر .

نجه بو سوز اماره عجزدر . چونکه محی الدین عربی و موضوع بحشمز اولان شیخ سهروردی کبی بو یولک بیوکلی اثرلرینک هیچ برنده بوضورتله اداره کلام ایتمه مشلردره بونلر اثرلرنده فکرلرینی واضحاً یازمشلر . آ کلامغه چالیشملر و آ کلام مشلردر . شهرزوری کبی بونلری آ کلامق ایچون سیروسلوک لازمدر سوزلرینی صرف ایتمه مشلردر .

مثلا شیخ سهروردی جسم بحثنده مشائییه فلسفه سنه تعرض ایدرکن اونلره «أی عقلک قیصه یولده کیدنلر سز بو کیدیشه جسمک حقیقت و ماهیتی آ کلا یامازسکز عقل و حس آنجق جسمک اعراض و اوصافی کورور و آ کلار جسمک نه اولدینی آ کلامق ایچون اونلر ایچندن آ کلامق لازمدر . یولکزی دیکشدر ییکز . دییور فقط بوسوز هیچ بر زمان سیر وسلوکه دعوت دکدر . بناء علیه شهرزورینک بو قدر قیدلر قویمه سی ضعفه دلالت

ایدر. بوعلم، حال علمیدر قال علمی دکلدر دییه نلر، کذا کیرمه یین کورمن طامایان بیلمز سویله ینلر هپ بو ضعفه اسیر اولانلردر.

شیمدی شیخ حقنده کی ایکی جریانی کورد کدن صو کرا عجانا صل بر حکم ویره جکز؟ بوسؤال ایله بر شیخ حادئه قتلنی ایضاح ایتک ایسته دیکمز ایچون بر آزده بومسئله اطرافده طولاشالم.

مع مافیہ بو خصوصده کی سوزه باشلامازدن اول شیمدیک شویله بر تفریقہ لزوم کوریورم: شیخ حقنده بیان مطالعه ایدن ذاتلر ایکی مختلف جبهه دن حرکت ایتملردر. برنجی جبهه؛ شیخ علم و فضیلتی، قدرت قلمیه و فلسفیه سنی اساس انخاذا ایدیلرک بر حکم ویرمک. ایکنجی جبهه؛ عقیده و سنجیه می و غرائب احوالی نقطه نظرندن بیان فکر ایتک ایسته ینلردر.

برنجی جبهه دن حرکت ایدنلر اونی چوق تقدیر ایدر و آلقیشلارلر و بوجهته مناقشه یه محل یوقدر. ایکنجی جبهه در که منازعه یه بادی اولمشدر. عموم کلام و فلسفه کتابلرنده سهروردینک مطالعه لری تقدیر لرله نقل و بیان ایدلمشدر. فقط اونک بالذات کندی روحیاتندن بحث ایدیلنجه در حال مسئله چاتاللاشمشدر. نته کیم داها شیخ روحنی و سنجیه سنی الک ائی تقدیر ایتمه سی لازم کن معاصر لری بیله عین اختلاف افکاری کوسترمشلردر. شیخ سدیدالدین ابن رفیعہ ایله فخرالدین ماردینینک [۱] فاجعه قتلدن درین صورتده تأثرلرینه مقابل حلب فقها سنک قسم کلیسی و بونلردن مضبوطی ترتیب ایتمکه مشغول اولان جهیل اوغللری [۱] فرین الدین و محمد الدین وقاضی فاضل کیلری شدتله شیخ علیهنه حرکت ایتملردر.

شیخ یاشادینی زمانی تعقیب ایدن عصرلرده ده شیخ حقنده مختلف فکرلر بسله. [تیلدیکی کورولور نیکیم شمس تبریزی شامده سهروردی یه کافر در دییه نلر موجود اولدیغنی سویله مشدی کذا شهرزوری زمانزده اونی تقدیر ایدمه یین جاهلار واردر دییوردی. شیخ قتلندن الی سنه صو کرا حلبه کیده رک بو مسئله یی تحقیق ایتدیکنی «وفیات

الاعیان» ده قید ایدن ابن خلدکان [۳] شو سوزلری سویلیور:

«حلب اهالیسی شیخ حقنده مختلف سوزلر سویلرلر، کیمی الحاد و زندقه اربابندن

[۱] یوقاریده سدیدالدین و فخرالدین ماردینینک بحث کچشدر..

[۲] جهیل اوغللرندن طاش کوپری زاده بحث ایدیور قاضی فاضل حقنده ایضاحات کله جکدر.

[۳] برامکه نسلندندر ۶۰۸ ده تولد ایتشدر.

اولدینگی کیمی ده کشف و کرامت اصحابندن بولوندیغی قبول ایدرلر . صو کنجیلر شیخ قتل ایدلر کدن صو کرا برخیلی خوارق عاده ظهور ایتدیکی اعتقادنده درلر . لکن چوق کیمسه لر؟ مشارالیهک فساد اعتقاد والحاد ایله آلوده اولدینگی شغنی التزام ایتمکده اولدقلری کورولمکده در .

بومطالعات آراسنده برده شیخک بالذات سیمیا یاپدیغی سویلدیکی خاطریمه کلیورده هر کیتدیکی یرده سرای حکمداری به کیرمکه موفق اولان بو ذات حقنده هله بوسر کذشتلری کوردگدن صو کرا پک ده نیکیینانه حرکت ایتمک قولای اولامایه جق کیدر، آنجق ابن تیمه قدر ایلری کیتمه مک شرطیله ... نتکیم شهرزوری ده عکس جهندن پک ایلری کیتمشدره . اکر منلا جامی شیخک سیمیا کرلکفی رد ایتمه سه ایدی اونک طوتدینگی معتدل یولی شایان قبول کوروردم . چونکه سیمیا کرلک برانسانک ائی اولماسنه مانع دکل ولی اولماسنه مانعدره . مع مافیه بوبابده هر حالده بر حکم ویرمک آرزو ایدنلر شیخک حادثه قتل اطرافنده دولاشان دیدی قودیلر ده مطلع اولمادیلر . بوجهته شیخک قتل حقنده کی مختلف روایتلر آراسندن بر حقیقت حیقارمه و قتلک تعصب نتیجه سنده می بوقسه سیاست می اجرا ایدلر کینگی کوسترمکه چالیشمق صیراسی کلیور .

شیخک حادثه قتل

بو بحثه قیمتی مورخز ابن ابی اصیبعه نک مطالعاتی نقل ایتمک صورتیله باشلا یالم : ابن ابی اصیبعه شیخ سیدالدین ابن رفیعهدن نقل ایدرک حادثه قتل شو صورتله تصویر ایدیور : سهروردی ؛ شیخ فخرالدین ماردینینک یانندن ایرلدقدن صو کرا حلبه کیتمشدی . حلبده فقها اونکله مناظراته کیریشدیلر وهیچ بری مقاومت ایدمده بوسیله شیخ حقنده کی تشنیعات چوغالادی ملک ظاهر اونی حضورینه جاب وزمانک اعاطمفی ، فقهای ، متفنن و فاضل ذواتی - فقها ایله شیخ آراسنده جریان ایده جک اولان مباحثاتی استماع ایتمک اوزره - طوبلادی . آرالرنده درین مناقشه لر جریان ایتدی شیخ علم و فضیلتده کی عظمت و قدرتی اثبات ایتدی و ملک ظاهر نرینده موقعی آرتدی ، آرتق ملک ظاهرک مقرینندن اولدی و سرایده شیخه بر دأثره مخصوصه تفریق ایدلدی . شیخک مظهر اولدینگی شرف و اعتبار ایله فقهانک کین و غیظی برقات داها آرتدی بونک اوزرینه شیخ علیه محضر لر یاپلیدی . اوصیراده شامده بولونان صلاح الدین ایوبی به بر مکتوب کوندر دیلر «ا کر

بوراده قالیرسه ملک اعتقادی افساد ایدہ جک ا کر سربست براقلیرسه هر هانکی ناحیه به کیدرسه اوراسنی افساد ایدہ جک « دیورلردی وداها بر چوق شیر علاوه ایتدیلر . صلاح الدین ملک ظاهره قاضی فاضلک خطیله بر مکتوب کوندردی « ان هذا شهاب الدین لابد من قتله ولا سبیل الی اطلاقه من وجه [۱] » دیوردی .

آرتق مسئله تحقق ایتشدی . نهایت شهاب الدین اللهه قاووشنجه به قدر یمک ، ایچمکدن محروم ایدلمک صورتیله بر خانه ده ترک ایدلمک خصوصنی اختیار ایتدی وایله یابلدی . ملک ظاهر بوندن صوکر ا مذکور علمایه قارشی غایت شدید و غضوب داورانیدوردی اونلر حقنده حبس وافی واموالنی مصادره ایتمک کی بمعامله لر یابدی .

ابن ابی اصیبعه نك بو تصویرنی شهرزوری تاریخ حکماسته - منبع ذکر ایتیه رک - عیناً آلمش و صوکنده « بونلر عجبا صحیح میدر ؟ او جهتی الله بیلیر . » دیمشدر . فضله اولارق شهرزوری ده شو سوزلر واردر : « حلب علماسی ایله ایتدیکی مباحثانده فیلسوفلرک عقائدنی ایضاح و مدافعه ، مخالفلرک رأی زنی سقه عد ایدردی روح القدس قوتیله اظهار ایتدیکی عجائبات دخی بوکا منضم اولنجه شیخی تکفیر و سائنه حسدله قتل ایتدیرمک خصوصنده اتفاق ایتدیلر ؛ ایلمک اوکجه حاب سلطانی شیخی قتل ایتمک قاندر مق و مجبور ایتمک ایسته دیلر فقط سلطان امتناع ایتدی صوکر ا مصرده « ۱ » پدری صلاح الدین ایله مکتوبلاشدیلر مکتوبده یازدقلری اسباب اتهام ایچنده « ان بقی افسد الدین » جمله سی ده واردی صلاح الدین اوغله یازدینی مکتوبده شیخک قتل المجون امر ویردی ، صوکر ا عینی امری تا کید ایدن دیکر بر مکتوب دها یازدی ، ا کر قتل ایتزسه حلی آلقاه تهدید ایدیوردی . »

« یوسف ضیاء »

کجی آیه بر نظر

الهیات فاکولته سی ، یکی نشریات ، اذربایجان استقلالی

الهیات فاکولته سی : دارالفنون سالوننده عموم مدرسلر و مستشار فواد بکک حضوریه یدی مایسده رسم کشادی اجرا اولنان الهیات فاکولته سی یکر می ایکی مایسدن اعتباراً [۱] یعنی شهاب الدینک قتل بهمه حال اجرا ایدلمی در هیچ بر وجهه سربستیه مساعده بو قدره .